

« zurück blättern vor »

RYCHTOWAĆ v. imp., ab 1563. **1)** ‘zielen, hinführen’ – ‘kierować, naprowadzać’: 1574 StryjWjaz C4, SPXVI *Ty sam o Pánie rácz strzedz fercá Krolewskiego / Rychtuy go ku pocieszé páńfstwá Sármáckiego*. o (vor 1673) 1930 Oble. 85 *Ale daleko lepiej rychtowali Działa Ojcowie i lepiej strzelali*. o 1744 Rub Aa, SZLESWOJ [armaty] *że wysoko były rychtowane, przeniósł Wojsko Chrześcijańskie*. o (vor 1792) 1951 Kit.Opis 341 *i tak zwolna wciągał hajdamakę na pal rychtując go, aby wszedł prosto*. o (1841) 1949 Słow.Ben. 387, DOR *Działko rychtuje chłop, na szlachtę samą obraca*. o 1951 Słonim. Poezje 117, DOR *Niechaj bombardier rychtuje działo, na litość boską, ostrożnie, celnie*. – SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR (przestarz.). **2)** ‘vorbereiten, herrichten’ – ‘przygotować, naprawiać, sporządzać’: ca.1659 NarArch 49, SP17 *nie tak prędko mogą być ładowane y rychtowane [sc. działa] iako ręczna strzelba*. o (1695) 1722 Past.F. 134, L *Ten figiel pewnie ona rychtowała*. o 1743 BystrzInf K4r, SP17 *Batterya iest /struktura z ziemi wyfypana, z ktorey działa rychtują ku przeciwney stronie*. o (†1826) 1970 Ossol.Wiecz. 80 *jegomość zajendyczył się, podskakiwał, pięści rychtował*. o (1884) 1930 Jeż Rotul. 333, DOR *W drugim miejscu stelmachy rej wiedli: szykowali koła, przyrządzali osie, rychtowali dyszle, orczyki, wasagi*. o (1900) 1948 Bał.Ryby 43, DOR *Jak tylko widzi, że się wybieram do miasta, to zaraz rychtuje konotatkę na dwa łokcie*. o (†1910) 1951 Konopn.Now.III 74, DOR *Wczoraj rychtował kosisko, że za długie...* – L, SW (gw.), DOR (gw.). **3)** ‘begradigen, glätten’ – ‘równać, prostować’: SWIL, SW. **4)** ‘in eine unangenehme Lage bringen’ – ‘stawić w przykrym położeniu’: [hapax] vor 1912 Sw *Ładnie mnie rychtuje!* – nur Sw (przen.). ◇ **Etym:** nhd. *richten* v., ‘einem Ding eine bestimmte Richtung geben; mit Geschützen zielen; in Ordnung bringen, in den richtigen Zustand bringen; gerade, glatt, eben machen’, GRI, nur für Inh. 1, 2, 3. ◇ **Der:** *narychtować* v. pf., 1531–1594 ZapMaz II G 97, SPXVI *wkrótce pisarz [...] z hajduki cum bumbardis venit ad locum iudicii [...] strzelbę narychtował na p. Andrzeja Wesła*. Zuerst geb. CN, nur für Inh. 1, 2; *rychtowny* adj., 1594 SarnStat 1302, SPXVI, zuerst geb. SW, nur für Inh. 1, 2; *rychtować się* v. imp., (1601) 1618 Petr.Ek. 2, L *Wszystkie sprawy ludzkie do pewnego celu rychtują się*. Zuerst geb. BAN, nur für Inh. 1, 2; *rozrychtować* v. pf., [hapax] (1611) 1767 Krom. 457, L, zuerst geb. BAN, nur für Inh. 1, 2; *wyrychtować* v. pf., 1621 Listy 214, zuerst geb. BAN, nur für Inh. 1, 2, 3; *zrychtować* v. pf., [hapax] (1625) 1626 Falib.Dys. C.2, L, zuerst geb. BAN, nur für Inh. 1, 2; *porychtować* v. pf., [hapax] 1858 Szkice 22, WIECZ, zuerst geb. BAN, nur für Inh. 1, 2, 3; *przyrychtować* v. pf., 1901 Gaw.Warsz.I 2, WIECZ, zuerst geb. BAN, nur für Inh. 2; *zarychtować* v. pf., zuerst geb. BAN, nur für Inh. 1; *rychtunek* subst.

m., ‘Richtung’, zuerst geb. Sw 1912, nur für Inh. 1. ❖ Nach KURZOWA 1985, 226 war *rychtować (się)* ‘(sich) vorbereiten’ u. dgl. bis 1945 in der Stadtmundart von Lemberg verbreitet, nicht jedoch bei höheren Gesellschaftsschichten. Für Krakau siehe GODYŃ 1972, 294 (KURZOWA). Die Ableitung *rychtunek* kann formal betrachtet direkt von nhd. *Richtung* stammen (so Sw); dagegen spricht allerdings das Fehlen von Belegen.

« zurück blättern vor »